

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΙΤΗΣ*

20. Νικόλαος Κωστίνας Μοσχοπολίτης.

Οὗτος κατὰ τὸν *Μοισιόδακα* ἦν ἐκ Μοσχοπόλεως, υἱὸς «τοῦ ποτε περιφήμου *Κωνσταντίνου Κωστίνα*», ἀνὴρ περιβόητος ἐπὶ πολιτικῇ συνέσει, ἐλλόγιμος, πολύγλωσσος, εὐγενὴς τοὺς τρόπους «καὶ τοῦ ὁποίου ἢ διακριτικὴ συνέσις ἐχορημάτισεν ἀεὶ χρήσιμος τοῖς ἐνταῦθα (ἐν Τεργέστη) παρεπιδημήσασι πεπαιδευμένοις τοῖς ἡμετέροις», μαρτυρεῖ ὁ αὐτὸς *Μοισιόδαξ* ὁ ἐκ τῆς γλώσσης καὶ καταγωγῆς ἐπωνυμούμενος, ὁμόφυλος αὐτοῦ, ὁ τοσοῦτον φειδωλὸς εἰς ἐπαίνους, ὅσον καὶ ἐπιρρηπῆς εἰς κατακρίσεις καὶ ἄγαν μεμφίμοιρος¹.

21. Νικόλαος Στίγνης.

Ὁ ἐξ Ἰωαννίνων οὗτος λόγιος, ἦν καθηγητὴς ἐν Μοσχοπόλει «ἀνὴρ εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, πεπαιδευμένος εἰς τὴν θύραθεν καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς θεολογίαν, ὡσαύτως καὶ γραμματικὸς οὐδενὸς δεύτερος»². Ἐδίδασκε δὲ ἐν Μοσχοπόλει περὶ τὸ 1724, εἶτα ἐν Ἰωαννίνοις μετὰ *Εὐγενίου*, ἔχων μαθητὴν καὶ *Σέργιον τὸν Μακροῦν*, ὅστις καὶ εὐφύμως μέμνηται αὐτοῦ³. Ὡσαύτως καὶ ὁ *Δαπόντης* λέγει «ἐπιστήμων

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους σ. 58.

1. Ἀπολογία (Βιέννη 1780) σ. IX. Ἐκ τοῦ περισπουδάστου τούτου βιβλίου τοῦ ἐκ τῶν σοφωτιέρων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης *Ἰωσήπου* μανθάνομεν πολλὰ καὶ ποικίλα περὶ τῶν περιπετειῶν τῶν τότε λογίων, καὶ τοῦ διδακτικοῦ συστήματος, ᾧ ἐχρῶντο· διὸ καὶ ἀπολογεῖται ὁ συγγραφεὺς καὶ ἐκτίθησι τὸ σύστημα αὐτοῦ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Γεωγραφίας, τῶν Φυσικῶν καὶ τῆς Ἀριθμητικῆς. Κατήγετο ἐκ Τσερναβόδα (Μαυρονέρι) τῆς Δοβρουτσῆς, καὶ νέος ἐλθὼν εἰς Ἄθω ἐκάθη μοναχός, καὶ ὑπῆρξεν ὁ διαπρεπέστερος τῶν μαθητῶν τοῦ *Εὐγενίου*. Τῷ 1765 διωρίσθη ὑπὸ τοῦ *Γρίκα* σχολάρχης τῆς ἐν Ἰασίῳ Ἀκαδημίας, τὸν *Θεοτόκην* διαδεξάμενος, συγχρόνως δὲ καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὡς φιλόλογος ἐδίδασκεν ἐν Βουκουρεστίῳ, *Ἀλέξανδρος ἢ Ἀνδρέας* ὀνομαζόμενος. Τὰ περὶ τῆς πατρίδος αὐτῶν παραδίδονται διαφόρος παρὰ τοῖς βιογράφοις (ὁ κατάλογος τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἰωσήπου πληρέστερος παρὰ Ζαβίρα σ. 253). Οἱ Μοσχοπολίται συνέδραμον αὐτῷ γενναίως πρὸς ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου· μεταξὺ δὲ τῶν συνδρομητῶν ἀπαντῶμεν καὶ Μιχ. Βρέταν Ζουπάνον καὶ Ἰωάννην Ἀδάμην Χατζῆ (σ. XI).

2. E r b i c e a n u, Cronicatorii Greci σ. 226.

3. Ζαβίρας σ. 482.

διδάσκαλος εἰς Βοσκόπολιν καὶ ἄλλου ζήσας ὑπὲρ τὰ 80 ἔτη¹. Ἐπιπλέον δὲ ἐκθειάζει αὐτὸν ὁ *Βενδότης*: «Ἐιδήμων τῆς ἑλλ. διαλέκτου, πεπαιδευμένος ἐν τε τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ἱερῶν θεολογίᾳ δόκιμος ἐν τῇ ἀναγνώσει τῆς θείας Γραφῆς καὶ τῶν συγγραμμάτων τῶν ἱερῶν πατέρων καὶ γραμματικὸς ἄριστος»². Ἀπέθανε δὲ πλήρης ἡμερῶν ὁ *Στύγνης* τῷ 1750.

Ἔργα αὐτοῦ οὐδὲν δυστυχῶς γνωρίζομεν. Ὁ *Ζαβίρας* λέγει, ὅτι εἰς τὸ Ἀντιδοτᾶριον τοῦ συμπατριώτου αὐτοῦ *Σταύρου Μουλαῖμου*³ ὑπάρχουσιν ἐπιγράμματα τοῦ *Στύγνη* Ἐνταῦθα ὄντως ὑπάρχουσι τοιαῦτα τοῦ Ἄρτης καὶ Ναυπάκτου *Ἰωαννικίου*, τοῦ *Μπαλάνου Ρίζου* καὶ τοῦ *Ἀλεξίου Σπανοῦ* ἀνὰ ἓν. Ἔπονται δὲ δύο ἕτερα ἀνώνυμα καὶ ταῦτα ὁ *Ζαβίρας*, ἅπερ εἶναι καὶ τὰ καλλίτερα, ἀποδίδωσιν, ὡς φαίνεται, τῷ *Στύγνη*. Ὅθεν παραλαμβάνομεν ἔνταῦθα:

Πάντας ἰοῦ νοσοῦντας ἔφ' *Ἀσκληπιῶς* ἱερῶ
φασὶν ἰόντας ἐκεῖ. μῦθος ὅδ' οὐκ ἄτρικές.

Σταῦρος Μουλαῖμης γέγραφ' ἀντιδοτήριον ἤδη,
πάντας ἰᾶται ᾧ γ' ἰοβόλων παθέων,
ἠδέ γε λοιμοῦ τοῦ πανολέθρου, ἄρροθον αὐδῶν
πᾶσι Θεητόκον, ἢ γ' ἔστ' ἀλάθητον ἄκος.

Ἄλλο.

Χαῖρε πᾶν γένος Ἑλλάνων, ἀφνειὸς
λαός, ἠδέ γ' ἐπαίτης· δηγμάτων γὰρ
φάρμακ' ἰοβόλων δαίκνυσι βίβλος *Μουλαῖμου*
Ἄ βλέπων ὑγιῆς ἔσται ὁ πάσχων.

ὄλβιος μὲν ἄτερ μόχθου, ἐπαίτης
ἀργύροιο δ' ἄνευ. *Σταύρου* τὸ δῶρον χρήσιμον ὄντως.

Παρθένη τ' ἀνέθηκ' ᾧ λῶστε, βίβλον (γρ. ὦ).

φάρμακ' ὧσιν ὕπως ταύτας (sic) ἀρωγᾶ
πᾶσι καίρια. Χοῶ οὖν, γαῖος δῶρω, δόντα δ' ἐπαίνει.

22. Πολύκαρπος Μητροπολίτης Λαρίσσης Δαρδαῖος.

Τὸν βίον τοῦ κλεινοῦ τούτου ἱεράρχου, τοῦ προσενηγκόντος ἑαυτὸν θῦμα ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος, ἀρχικῶς ἔγραψεν ὁ ἱεροδιάκονος αὐτοῦ *Ἰγνάτιος*, καὶ ἔπειτα ἠγούμενος τῆς ἐν Βορροσίτση μονῆς τοῦ

1. *Σάθα* Μεσ. Βιβλ. Γ' πγ' σημ.

2. Προσθήκη κτλ. 145.

3. Ἐτυπώθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1724, βλ. Legr. ἐνθ' ἀνωτ. σ. 194 περιγραφῆν.

ἀγίου Νικολάου (παρὰ τὴν Κοριτσᾶν), ἔνθα καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 1885. Ἐμμέτρως δὲ εἰς 15 συλλάβους πολιτικούς στίχους συνέγραψε ζῶντος τοῦ πρώτου βιογράφου ὁ διδάσκαλος Δαρδαῖος καὶ συγγενῆς τοῦ Πολυκάρπου **Σωτ. Ἀναστασίου Νάτση**. Ἀμφοτέρους τοὺς βίους τούτους ἐδημοσίευσε μετὰ προσθηκῶν καὶ παρατηρήσεων καὶ τῆς περιγραφῆς τῆς πατρίδος τοῦ ἱεράρχου ὁ φίλος **παπᾶ Σπύρος Ζέγκος**, εἰς κομρὸν τεῦχος μετὰ πολλῶν εἰκόνων, ἐπισυνάψας ἐν τέλει καὶ κατάλογον τῶν λογίων Δαρδαίων, ἐξ οὗ καταφαίνεται ἡ φιλομουσία καὶ ὁ πρὸς τὰ γράμματα ὀργασμὸς τῆς ὀρεινῆς ταύτης κομποπόλεως¹. Ὁ γενναῖος Πολύκαρπος ἐγεννήθη τῷ 1778 καὶ ἀνετράφη ὑπὸ εὐσεβῶν γονέων, εἶτα «ἔμαθε τὰ ἱερὰ γράμματα πρῶτον εἰς Μοσχόπολιν, εἰς τὸν περιβόητον **Σακελλάριον Γεώργιον** ἱερέα χρόνους δύο μαζὺ μὲ τὸν Ἰσίδωρον, ἔπειτα τοὺς ἐπῆγαν οἱ γονεῖς εἰς Καστορίαν εἰς τὸν σοφώτατον ἀρχιερέαρχην **Γεννάδιον** τὸν τότε Καστορίας. Μετὰ τοῦτον πάλιν ἐπῆγαν οἱ γονεῖς αὐτῶν τὸν τε Πέτρον (τὸ βαπτιστικὸν ὄνομα τοῦ Πολυκάρπου) καὶ τὸν **Ἰσίδωρον** εἰς τὰ Ἰωάννινα, εἰς τὸν περίφημον ἑλληνικὸν διδάσκαλον **Ψαλλίδα**. Ἐκεῖ ἐσπούδασαν χρόνους δύο, ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὸ Περάτιον εἰς ἕτερον διδάσκαλον Κωνσταντῖνον»².

Κατὰ ταῦτα ὁ Πολύκαρπος δὲν ἦτο τυχαῖα μορφώσεως, ἀτε ἀκροα-sάμενος τῶν διαπρεπεστερέων διδασκάλων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Τῷ 1806 ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ **Ἀρτῆς Μακαρίου** διάκονος, καὶ ὑπὸ τοῦ **Μακαρίου** αὐθις **Ἐφέσου** ἐπίσκοπος Τρωάδος, καὶ διηύθυνε τὴν ἐκείνου μητροπολιν, ὅτε ὁ νέος μητροπολίτης **Διονύσιος** συνήρῃσεν, ὥστε τῷ 1811 προὐβιβάσθη εἰς μητροπολίτην Λαρίσσης. Ἐν Κωνσταντινουπόλει διατρίβων συνεδέθη στενωτάτα **μετὰ τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε**, καὶ ἐμνήθη ὡς ἐπίλεκτον μέλος εἰς τὰ τῆς **Φιλικῆς Ἐταιρίας**. Ἀπὸ Λαρίσσης ἐθεώρησε πρέπον νὰ μεταβῇ εἰς Ἰωάννινα εἰς προσκύνησιν τοῦ **Ἀλῆ πασᾶ**, ἔνθα συνῆψε σχέσεις μετὰ τοῦ **Ἰ. Κωλέττη** καὶ τοῦ γραμματικοῦ τοῦ παπᾶ **Μάνθου**. Ὑπῆρχον τοσοῦτον φιλικαὶ αἰ σχέσεις αὐτῶν, ὥστε ὁ **Τέρπος Πάνος** ἐκ Λάρδας,

1. Βιογραφία **Πολυκάρπου τοῦ Δαρδαίου** μητροπολίτου Λαρίσσης κατατομηθέντος ὑπὸ τοῦ **Μαχμοὺτ Πασᾶ** τῷ 1821 κτλ. Ἀθῆναι 1924, 80ν σελ. 143. Τὸ ποίημα ἐκ κώδικος τῶν Μετεώρων ἐδημοσίευσεν τὸ α' ὁ **Η. Μπουζιώτας** ἐν τῇ ἐφημερίδι «Πύρρος» τῶν Ἀθηνῶν 1905-1906 (23 Σεπτ.—12 Ἰαν.) ὅθεν καὶ ἀντέγραψεν ὁ **παπᾶ-Σπύρος**.

2. Αὐτ. σ. 29. Ὁ **Ἰσίδωρος** οὗτος ἦν συγγενῆς τοῦ Πολυκάρπου καὶ κατέστη περίφημος διδάσκαλος, διδάξας ἐν Κοριτσᾷ, Καστορίᾳ, Μοσχολόει, Βερατίῳ καὶ Τυρνάβῳ, κατὰ τὸν **Νάτση** (αὐτ. σ. 60).

πρώην γραμματεὺς τοῦ Ἀλῆ καὶ ἔπειτα ὑποδιοικητῆς αὐτοῦ ἐν Δεβ-
λίφ, λαμβάνων εἰδήσεις παρὰ τοῦ Μάνθου διεβίβαζε ταύτας *πρὸς τὸν*
Δεσπότην εἰς Λάρισσαν. Μετὰ τοῦ Ἀλῆ καὶ Βελῆ συνεδέετο τόσφ,
ὥστε ὁ πρῶτος ἔλεγεν εἰς αὐτόν, *te duva si vella* (=σὲ ἀγαπῶ ὡς
ἀδελφόν)· ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον δὲν διήρκεσε πολὺ διὰ τὴν σκανδαλώδη
ἀνάμειξιν τούτων εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας· ὁ δὲ Πολύκαρπος κατ' οὐ-
δένα τρόπον ἐπέτρεπε τὸ τοιοῦτον ὦν λίαν ἀκάμπτου χαρακτήρος, διό
καὶ προυίμησε νὰ ἐγκαταλίπη τὴν ἐπαρχίαν. Τότε ὁ Ἀλῆς ἐνήργησε
παρὰ τῇ Πύλῃ νὰ διορισθῇ Λαρίσσης ὁ Βελᾶς *Θεοδόσιος* τῷ 1818².
Ἀλλὰ κατὰ Μάϊον τοῦ 1820 ὁ Ἀλῆς ἐκηρύχθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου
ἔκπτωτος καὶ ἔνοχος προδοσίας, ὅτε καὶ ὁ Πολύκαρπος ἐπανέρχεται εἰς
Λάρισσαν³, καὶ ἐστρατολόγησε κατὰ τοῦ Ἀλῆ βασιλικῆ διαταγῆ ὅλους
τοὺς ὀπλαρχηγοὺς τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῶν Χασίων⁴. Ὁ *Δράμαλης* ὅμως
ἤθελεν αὐτοὺς νὰ ἀκολουθήσωσι τὸ στράτευμα· ὅθεν ὁ Πολύκαρπος
ἦλθεν εἰς ῥῆξιν καὶ πρὸς αὐτόν, καὶ ἐνήργησε νὰ σταλῇ ἀντ' αὐτοῦ ὁ
Χουσεῖν πασᾶς. Ἀλλ' ὁ Δράμαλης κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1821 ἐπανέρχ-
εται εἰς Λάρισσαν, ἐκραγείσης πλέον τῆς ἐπαναστάσεως, ὡς γενικὸς
στρατάρχης τῆς Ρούμελης, ὅτε συλλαμβάνει καὶ φυλακίζει τὸν Λαρίσ-
σης. Ὁ καπετὰν *Διαμαντῆς τῶν Στουρναρέων* προτείνει εἰς αὐτόν
τὴν ἀπελευθέρωσιν, ἀλλ' ὁ Δεσπότης ἀπήντησε: «δι' ἓνα καλογερικὸ
κεφάλι ν' ἀφανισθοῦν οἱ Χριστιανοί! κἀλλιον νὰ χαθῆ ἓνα κεφάλι
παρὰ πολλὰ»⁵. *Τὴν 17 Σεπτ. ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ ἀπαχθῆεις ἐκα-
ρατομήθη ὑπὸ τῶν δημίων παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ Πηγιοῦ ὁ ἐθνο-
μάρτυς Πολύκαρπος*, τὸ δὲ ἱερὸν λείψανον ἐρρίφθη εἰς τὸν ποτα-
μόν⁶. Ἐπειτα διὰ μεσιτείας ἰσχυρᾶς οἱ διάκονοι τοῦ ἀειμνήστου, ἐν οἷς
καὶ ὁ βιογράφος αὐτοῦ, ὁ παρακολουθήσας τὰ πάντα, κατώρθωσαν ν'
ἀνεύρωσι τὸ λείψανον καὶ ἐνεσταφίασαν αὐτὸ ἐνδύσαντες τὰ ἀρχιερα-
τικὰ μετὰ πάσης τιμῆς εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἀχιλλίου ἔξωθεν τοῦ
ἱεροῦ βήματος⁷. Ἐκεῖ πλησίον νῦν οἱ Λαρισσαῖοι ἐκτιμῶντες τὴν μνή-
μην τοῦ μάρτυρος ἱεράρχου ὠνόμασαν τὴν ὁδὸν Πολυκάρπου.

1. Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 12. Τὰ λοιπὰ λαμβάνω κατ' ἐπιτομήν ἐκ τοῦ βιογρά-
φου Ἰγνατίου σ. 29—56.

2. Αὐτ. βλ. τὰ ἐπεισόδια σ. 32—45.

3. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἀπελύθη καὶ τὸ πρὸς αὐτόν σιγίλλιον *Γεηγο-
ρίου τοῦ Ε'* (βλ. σ. 77—80), ἐν ᾧ διὰ τῶν μελανοτέρων χρωμάτων διαζω-
γραφίζεται τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ καὶ ὁ ὑπουργὸς αὐτοῦ χαρακτῆρ.

4. Αὐτ. σ. 46—7.

5. Σελ. 5'. 6. Σελ. 53. 7. Σελ. 55—56 καὶ 86.

Διάφορα ἔγγραφα τῆς χειρὸς τοῦ Πολυκάρκου ἐξέδωκεν ἐκ τοῦ κώδικος τῆς ἐν Καρδίτῃ μονῆς τοῦ Δοσίου ὁ παπᾶ Σπῦρος Ζέγκος¹, ἐν οἷς καὶ τὴν Διαθήκην τῆς μητρὸς τοῦ ἱεράρχου **Κυράτας Βεσίου**, ἣν συνέταξεν ὁ **Ἰσίδωρος Οἰκονόμου**, βιογράφος καὶ συμμαθητὴς τοῦ Πολυκάρκου².

Τοιοῦτους ἄνδρας ἐμόρφουν οἱ διδάσκαλοι τῆς Μοσχοπόλεως!

23. Σεβαστὸς Λεοντιάδης Καστοριανός.

Οὗτος ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1690 ἐν τῇ περιφήμῳ Καστορίᾳ, ἔνθα διήκουσε τοῦ σοφοῦ διδασκάλου **Μεθοδίου τοῦ Ἀνθρακίτου** τὰς παραδόσεις, ἀκολουθήσας αὐτῷ καὶ ἐν Σιατίστῃ καὶ Ἰωαννίνοις, ὅπου καὶ συμμαθητὴς ἐγένετο τοῦ **Βασιλοπούλου Μπαλάνου**. Ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πόθου ἐλανόμενος διέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ ἠηροάσατο τῶν ἐν Παταβίῳ σοφῶν. Ἐπανακάμψας ἐγένετο τὸ πρῶτον διδάσκαλος ἐν Τσαριτσάνῃ περὶ τὸ 1725³· εἶτα ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πατριδί τῷ 1726—1728, γενόμενος ἱερεὺς καὶ Οἰκονόμος, μετὰ 10ετίαν, τὸ 1738, φέρεται αὐθις διδάσκαλος ἐνταῦθα, ὅτε ἀφείξαι διάδοχον τὸν συμμαθητὴν **Νικόλαον** ἐκλήθη εἰς Μοσχόπολιν, προστάς τῆς Νέας Ἀκαδημίας μέχρι τοῦ 1746. Τὸ τρίτον ἐπανέρχεται εἰς Καστορίαν, καὶ ἐδίδαξε μέχρι τέλους τῆς ζωῆς αὐτοῦ (1746—1765)⁴.

Τὸ 1750 εὗρισκόμενος ἐνταῦθα καὶ κηρύττων ἀπ' ἄμβωνος προσεφώνησε τῷ Χαλκηδόνος **Ἰωαννικίῳ** Ἐπίγραμμα ἠρωελεγειῶν ἔχον ἀκροστιχίδα τὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ στοιχεῖα⁵. Τὸν Χαλκηδόνος, ὅστις ἔπειτα ἐγένετο πατριάρχης (1761—1763), περιορχόμενον εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα ὡς πατριαρχικὸν ἔξαρχον⁶ ὑπεδέξαντο δι' ἠρωελεγειῶν, ὡς εἶδομεν, καὶ ὁ Καβαλλιώτης καὶ ὁ Ὑπισχιώτης (ἴδιον γὰρ ἢ πρὸς τὸ

1. Βλ. σ. 83. 2. Σελ. 84—85.

3. **Ζαβίρας** σ. 530· τὴν χρονολογίαν ἔχει ὁ **Παρανίκας** ἐνθ' ἀνωτ. σ. 85, σμ. 3, καὶ τοῦτο ἀληθεύει διότι τὸ ἐπόμενον ἔτος ἦλθεν εἰς Καστορίαν.

4. **Παρανίκας** σ. 54, **Σάθας** σ. 482.

5. **Ζαβίρας** σ. 531, ὅστις εἶχε καὶ τὸ χειρόγραφον εἰς χεῖρας.

6. Κατὰ τὸν **Υψηλάντην**, οὗτος περιῆλθε σχεδὸν ἅπασαν τὴν Τουρκ. Εὐρώπην ἔτι καὶ Κέρκυραν καὶ Κεφαλληνίαν καὶ συνήθροισεν ἀρμετὴν ἐλεημοσύνην. «Ἐἰς τὴν Μολδαβίαν τὸν ἔδωκε πουγγεῖα τέσσαρα ὁ ἡγεμῶν **Κωνσταντίνος Τζεχάνης**, χαριζόμενος τῷ πατρικῷ εὐεργέτῃ **Γερασίμῳ** τῷ Ἡρακλείας, ἔξω ἀπὸ χρυσοῦφαντα κομμάσια διὰ ἱερὰ ἄμφια» (Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν σ. 365). Οὕτως βασιλικῶς ἐπεκούρουν τῇ Ἐκκλησίᾳ οἱ ἀείμνηστοι ἐκεῖνοι ἡγεμόνες!

στιχοπλοκεῖν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ εὐχέρεια τοῖς καθηγηταῖς καὶ τροφίμοις τῆς Νέας Ἀκαδημίας). Τὸν Ἰωαννίκιον φαίνεται ὅτι συνῆπτε τοῖς ἐν Μοσχοπόλει φίλοι ἀπὸ τῆς ἐν Πεκίῳ πατριαρχείας αὐτοῦ, ἦν κακῶς ἐξετερομάτισεν¹.

Ὁ **Δεοντιάδης** φέρεται εἰς τῶν σεμνοτέρων μορφῶν ἐν τῇ σειρᾷ τῶν διδασκάλων τῆς Ἀκαδημίας τῆς Μοσχοπόλεως, ἀφῆκε δὲ εἰς τὸν ἀντάξιον διάδοχον, τὸν **Καβαλλιώτην**, τὴν διεύθυνσιν, πάντες μετὰ σεβασμοῦ ἀναφέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ «Οἰκονόμου τῆς Καστορίας». Ἐπὶ τοῦ Ἐπιστολαρίου τοῦ **Κορυδαλέως**, τοῦ ἐν ἔτει 1744 ἐν Μοσχοπόλει ἐκδοθέντος, σημειοῦται «δαπάνη μὲν τῶν ἱεροφιλομαθεστάτων διακόνων τοῦ μακαριωτάτου Ἀρχιδῶν κυρίου κυρίου **Ἰωάσαφ Παρθενίου** καὶ **Νικηφόρου** καὶ **Γερμανοῦ** τοῦ Βοδενῶν **Μητροφάνους** τῶν καὶ ἀκροατῶν τοῦ **ἱερολογιωτάτου ἐν διδασκάλοις Σεβαστοῦ καὶ Ἐπιστάτου τῆς ἐν Μοσχοπόλει Νέας Ἀκαδημίας**». Περὶ τὸ τέλος τοῦ χρησιμωτάτου τοῖς τότε καιροῖς βιβλιαρίου τούτου ὑπάρχουσι: «**Σημειώσεις τινὲς περὶ ἔτους, μηνῶν, ἡμερῶν καὶ Ἰνδικτιῶνος ὑπὸ Σεβαστοῦ ἱερέως καὶ οἰκονόμου Καστορίας ἐρανισθεῖσαι, αὐτοσχεδίως δὲ προστεθεῖσαι**»². Ἐκ τούτων εἰκάζομεν, ὅτι τῷ 1744 ὑπῆρχεν ἔτι ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, χάριν δὲ τῶν φοιτητῶν ἐξέδοτο τὸ Ἐπιστολάριον. Πρὸς τούτοις οὗτος διέπρεπε καὶ ὡς ῥήτωρ, ὅθεν καὶ «ἱεροκῆρυξ τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας», ἀποκαλεῖται, ὃ δὲ **Ζαβίρας** μνημονεύει λόγων διαφόρων ἀπ' ἄμβωνος ἐκφωνηθέντων καὶ σωζομένων ἐν Καστορίᾳ³ καὶ ὁ **Δημητρακόπουλος** ἐπιπροστίθησιν, ὅτι «ἐξεφώνησε λόγον εἰς τὸν ἅγιον Νικόλαον ἐν Κοζάνῃ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ σοφωτάτου **Μελετίου** ἐπισκόπου Σερβίων τοῦ Θεσταλονικέως»⁴.

1. Τὸ Πεκίον κατάχρεων καταστάν ἐπωλήθη ὑπ' αὐτοῦ **Γαβριὴλ τῷ Χολῶ** (*Υψηλάντης* σ. 354).

2. Ἐχω μετὰ χεῖρας τὴν ἐν Χάλῃ τῆς Σαξωνίας ἐκδοσιν, τῷ 1768 γενομένην «σοῦδῃ καὶ ἐπιμελείᾳ **Ἀμβροσίου ἱερομονάχου τοῦ Παμπέρως**, σ. 200—209, ἐν δὲ σ. 210—212 «Ἐτεροι σημειώσεις περὶ χρόνου σημειώσεις παρὰ **Γρηγορίου μητροπολίτου Δυρραχίου**». Κακῶς ἀνωτέρω ἀπεκλείσαμεν τὸν Γρηγόριον ἐπόμενοι τῷ **Ζαβίρα**, μὴ ἔχοντες δὲ ὑπ' ὄψει τὸ βιβλίον.

3. Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 531.

4. Προσθῆκαι καὶ διορθώσεις εἰς τὴν Νεοελλ. Φιλ. **Σάθα** (Λειψία 1871) σ. 85. Τὴν εἶδησιν ταύτην λαμβάνει ὁ Δημ. ἐκ τῆς «Ἐρμηνείας τῆς Ἀποκαλύψεως (σ 46), ἣτις ἀνωνόμως τῷ 1800 ἐκδοθεῖσα, ὡς εἶπομεν, ἐν Λειψίᾳ, εἶναι ἔργον τοῦ διδασκάλου **Θεοδωρήτου** τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. Βλέπ. ἄνωτ. Μέρ. Γ' II 1, τὸ ἠρωσεγειακὸν ἐπίγραμμα τοῦ **Δεοντιάδου** εἰς τὸν Ἀρχιδῶν **Ἰωάσαφ**.

24. Χρῦσανθος ὁ Ἡπειρώτης διδάσκαλος ἐν Μοσχοπόλει.

Κατὰ τὸν **Προκόπιον** : «Χρῦσανθος ἱερομόναχος Ἡπειρώτης, ἀκροατὴς ἔν τε τῇ θύραθεν καὶ τῇ ἱερᾷ παιδεύσει τῶν καθηγητῶν τῆς τῶν Ἰωαννίνων σχολῆς· ἦν δὲ ἀνὴρ εἰδήμων καὶ πολυμαθῆς, κῆρυξ τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου, ἱκανὸς ἀπομάττεσθαι τὸν νοῦν τῶν θύραθεν φιλοσόφων, ῥητόρων καὶ ποιητῶν καὶ τῶν ἱερῶν Γραφῶν τῆς ἐκκλησίας· ἐσχολάρχησε πρῶτον ἐν Μοσχοπόλει τῆς Μακεδονίας, εἶτα ἐν Ἄρτη»¹. Ἦν δὲ κυρίως ὁ Χρῦσανθος Ζητταῖος, ἡγουμενεύσας ἐν τῇ μονῇ τοῦ Προφήτου Ἰησοῦ, καὶ διδάξας ἐν Μοσχοπόλει κατὰ τὸν Ἀραβαντινὸν περὶ τὸ 1700². Χάριν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐξέδοτο τῷ 1713. **Ὅργανον προγυμναστικὸν** πᾶν ὠφέλιμον τοῦ ὀρθῶς ἀναγινώσκειν, σχηματίζειν, συντάττειν...³ Καὶ ἕτερον γραμματικὸν ἔργον τοῦ Χρῦσανθου χειρόγραφον σώζεται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἄθῃ μονῆς τοῦ Ξηροποτάμου : **Θέματα κοινὰ καὶ Ἑλληνιστὶ ἐκδοθέντα παρὰ τοῦ ἱερολογιωτάτου διδασκάλου ἡμῶν κυρίου Χρῦσανθου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων**⁴. Κατὰ **Ζαβίραν** ἦν ἐγκρατὴς καὶ τῆς Λατινικῆς γλώσσης καὶ ἐχρημάτισεν ἐφημέριος ἐν Ἑπταπόλει τῆς Τρανσυλβανίας, ὅθεν ἐπανακάμψας παρέδωκε τὰ Ἑλληνικὰ ἐπὶ τριετίαν ἐν Σιατίστῃ⁵, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Ἰωάννινα καὶ τελευταῖον κατέληξεν εἰς τὴν Μετάνοιαν αὐτοῦ· ἦν ἀνὴρ σεβάσμιος λίαν, ὥστε διὰ τὸ σεμνὸν τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ προσεκαλεῖτο ἀείποτε παρὰ τῶν Ἰωαννιτῶν πρὸς ἀκρόασιν τῆς ἐξαγορεύσεως τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν⁶.

25. Ἄλλοι λόγοι καὶ ἐκδόσεις.

Συμπλήρωμα εἰς τὰ περὶ λογίων Μοσχοπολιτῶν.

Ἄλλος διδάσκαλος Ἀργυροκαστρίτης ἀναφέρεται **Κύρος** τις ἱερομόναχος μαθητὴς τοῦ Μπαλάνου. Οὗτος ἐδίδαξεν εἰς τὸ σχολεῖον τῶν

1. **Σάθα**, Μεσ. Βιβλ. Γ' σ. 489. Πρβλ. καὶ Εὐγ. Βουλγάρεως *Λογικὴν* σελ. 42.

2. *Χρονογρ.* Β' σ. 282.

3. Παρὰ *Leg I.* ἐνθ' ἀνωτ. σ. 110 τυπωθὲν «ἐν τῇ τῆς παννονίας Τύποις ἀκαδημικοῖς Τυρναεῦτα» (κατὰ **Ζαβίραν** «ἐν Τυρναεῦτα τῆς Οὐγγαρίας» σ. 547).

4. Κῶδ. 339 τοῦ ΧΙΧ αἰῶνος.

5. Ἐν Σιατίστῃ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐδιδάσκοντο μαθήματα γραμματικὰ, ῥητορικὰ, ἐπιστημονικὰ καὶ θεολογικά, ἐν σχολῇ ἦν ἴδρυσεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀρχιδῶν **Ζωσιμᾶ Θωμᾶς** ἱερεὺς καὶ ἄλλοι (Δεληκ. ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 840, 844).

6. Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 546.

Σερρών τὰ ἐγκύκλια μαθήματα (ἀφείς διάδοχον τὸν Μηνᾶν Μινωΐδην), κηρύττων ἅμα ἀπ' ἄμβωνος, «ἀλλὰ διὰ τῆς ἀλβανικῆς ἀπαγγελίας του οὕτως προσέκρουεν εἰς τὰ ὄτια τῶν ἀκροατῶν, ὥστε ὁ ἐκ τῶν λόγων του καρπὸς δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι τελεσφόρος» (Πολυζωΐδης, Τὰ Νεοελλην. Β' (Ἀθῆν. 1875) σ. 223).

Βεβαίως οἱ διδάσκαλοι καὶ τροφίμοι τῆς Ἀκαδημείας τῆς Μοσχοπόλεως δὲν εἶναι μόνον οἱ ἀνωτέρω 24, καὶ οἱ λοιποί, οὗς ἐν τῇ περὶ αὐτῶν ἐξιστορίσει παρενεύραμεν (π. χ. ἐν τοῖς περὶ τοῦ Δαρδαίου Πολυκάρπου ἐγνωρίσαμεν καὶ τρεῖς ἐτέρους). Δυστυχῶς ἡ βιβλιοθήκη καὶ τὰ ἀρχεῖα τῆς Μοσχοπόλεως ἐγένοντο παρηνάλωμα τοῦ πυρός· διὸ μετὰ πολλοῦ κόπου κατωρθώσαμεν τῆδε κακεῖσε νὰ περισυλλέξωμεν καὶ τοὺς ἀνωτέρω.

Βεβαίως οἱ τροφίμοι τῆς Ἀκαδημείας τῆς Μοσχοπόλεως δὲν εἶναι ὄρθον ν' ἀναζητῶνται μόνον ἐν τῇ στενῇ αὐτῆς περιφερείᾳ· πανταχόθεν συνέρροσιν τότε καὶ ἐλάμβανον ἐντεῦθεν τὰ φῶτα, ἀλλ' ἡμεῖς περιορίσαντες τὰ ὅρια τῆς πραγματείας ἡμῶν ἐντὸς τοῦ εἰρημένου ἐν ἀρχῇ τριγώνου, προστιθέμεθα ἐνταῦθα συμπληρωματικῶς καὶ τινὰς ἄλλους λογίους ἢ μᾶλλον τὰς αὐτῶν ἐκδόσεις, ἐπεκτεινόμενοι μέχρις Ἀργυροκάστρου.

1. *Γραμματικὴ Ἑλληνο-Λατινὴς* ἐκ διαφόρων συλλεχθεῖσα παρὰ *Γεωργίου τοῦ Δημητρίου* τοῦ Προσκυνητοῦ καὶ εὐπατριδοῦ, τοῦ *ἐξ Ἀργυροκάστρου τῆς Εὐρωπαικῆς Ἀλβανίας* (sic), δι' οὗ ἰδίαις παρατηρήσεσι καὶ σημειώσεσιν, ἐπιστολαῖς, ἀποφθέγμασιν ἑλληνολατινικοῖς, ἐνδόξων τινῶν ἀνδρῶν βίοις, καὶ ἐπιστημῶν ὀρισμοῖς πλουτισθεῖσα, νῦν πρῶτον οἰκείους αὐτοῦ ἀναλώμασιν ἐκδοθεῖσα, καὶ σεβασμῶς προσφωνηθεῖσα τῷ γαληνοτάτῳ καὶ ἐκλαμπροτάτῳ ἡγεμόνι πάσης Μολδοβλαχίας κ. κ. *Ἀλεξάνδρῳ Ἰωάννου τῷ Μαυροκορδάτῳ*.

Μηδὲν ἄγαν· καιρῶ πάντα πρόσσεσι τὰ καλά.

Ἐν Βιέννῃ 1785, παρ' Ἰωσήφῳ τοῦ Βαουμαῦστέρῳ» εἰς 8ον.

Ἡ γραμματικὴ αὕτη, ἧς τὴν ἐπιγραφὴν ἀτελῶς διέσωσεν ἡμῖν ὁ *Zabiras*¹, εἶναι ἡ πρώτη τοῦ εἶδους τούτου ὑπὸ τῶν λογίων τῆς Ἀνατολῆς συνταχθεῖσα, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω. Ἀλλ' ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, αὕτη δὲν εἶναι ἀπλῶς Γραμματικὴ, ἀλλὰ Γραμματολογία ἢ μᾶλλον *Ἐγκυκλοπαιδεῖα* τῆς Λατ. γλώσσης².

1. Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 238. Ἐντεῦθεν ἔλαβε καὶ ὁ *Βρετὸς* (ἐνθ' ἀνωτ. Β' 186) ἡμεῖς, ἀντι Προσκ: κύρ: εὐπατριδος, ἐγράψαμεν ὡς ἄνω.

2. Περὶ τῆς τοιαύτης ἐννοίας τῆς Γραμματικῆς πρβλ. «Ἐτυμολογικὸν τὸ μέγα, ἧτοι ἡ μεγάλη Γραμματικὴ, νεωστὶ μετατετυπωθὲν, μετὰ τῆς ἐν τῷ τέ-

2. *«Πραγματεία περὶ παιδῶν ἀγωγῆς*, ἥτιο παιδαγωγία συντεθεισα παρὰ Ἰωσήπου τοῦ Μοισιόδακος καὶ τυπωθεῖσα δαπάνη φιλοτίμῳ τοῦ ἐντιμοτάτου καὶ χρησιμωτάτου ἐν πραγματευταῖς κ.κ. **Θεόδωρον Ἐμμανουὴλ Γκίκου τοῦ ἀπὸ Μοσχόπολιν.**

αφροθ, Ἐνετίησε 1779 Παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ». 8ον σ. 175. Περὶ τῶν σχέσεων τοῦ **Μοισιόδακος** τούτου πρὸς τοὺς Μοσχοπολίτας, ὅστις καίτοι Θράξ οὐχ' ἦττον συνεδέετο γλωσσικῶς πρὸς αὐτούς, εἶδομεν ἀνωτέρω¹.

3 *Ἐπιπέδου Ἰλίας παραφρασθεῖσα καὶ ὁμοιοκαταλήκτως συχουρηγηθεῖσα* μετὰ προσθήκης ἀναγκαίων καὶ ἐπωφελῶν ὑποσημειώσεων καὶ ἀναρτήσεως τῆς μυθολογίας, ἀλληγορίας καὶ ἀληθοῦς ἱστορίας, καὶ νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα μετὰ διαφόρων χαλκογραφικῶν εἰκόνων εἰς 13 τμήματα παρὰ **Γεωργίου Ῥουσιάδου τοῦ ἐκ Κοζάνης**², *προκαταβολὴ τοῦ ἐξ Ἀργυροκάστρου Κ. Σπ. Ζελλίου.*

Ἐν Βιέννῃ 1817-1818, ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ τυπογραφείου δὲ Χιρσφέλδ. Τομ 1—6, 8ον.

Βιβλίον χρησιμώτατον, ἡ *πρῶτη μεταβολὴ τοῦ Ὀμήρου εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς διάλεκτον*, καὶ ἅμα δαπανηρότατον, ὅπερ οὐχὶ εὐχερῶς καὶ νῦν ἔτι θὰ ἐξεδίδετο. Εἶναι ἀξιοθαύμαστος ἡ φιλομουσία τῶν τότε Ἑπειρωτῶν καὶ Ἀλβανῶν. Αἱ εἰς ξένας χώρας γινόμεναι τότε ἐκδόσεις, βεβαίως ἐστοίχιζαν ἀπειρῶς ἀκριβώτερον ἢ νῦν· καὶ ὅμως οἱ λόγιοι δὲν πρέπει νὰ εἶναι καθόλου παραπονημένοι. Οἱ πλεῖστοι ηὐτύχησαν νὰ ἴδωσι πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν ἐκδεδομένα (ὡς π. χ. ὁ **Ἐὐαγ. Βουλγάρης, ὁ Ψαλλίδας κ. ἄ**). Ὁ **Δαπόντες**, καίτοι διαρκῶς παραπονεῖται, ἐξέδοτο ὅσα ὀλίγοι τῶν καθ' ἡμᾶς λογίων ἔχουσι ν' ἀριθμήσωσιν.

4. *Ἀρχαιολογία συνοπτικὴ τῶν Ἑλλήνων*, περιέχουσα τὰς δογματικὰς, πολιτικὰς καὶ πολεμικὰς τάξεις, ἅμα δὲ καὶ τὰ ἥθη αὐτῶν, καὶ ἄλλα πλεῖστα ἀξιόλογα, ὡς καὶ ἐν τῷ πίνακι φαίνεται, ἐρανισθεῖσα

λει ἤδη τὸ πρῶτον ἰδίᾳ ταχθεῖσης ἐτυμολογίας τῶν κυριωτέρων ἐπαρχιῶν κττ. μιοιητῶν τε μῦθοι καὶ ἐνδόξων ἡρώων ἱστορία κττ. Ἐνετίησιν 1782-. **Ὁ Γεώργιος ἦν διδάσκαλος ἐν Βουκουρεστίῳ.**

1. Βλ. Μερ. Γ'. III, 20.

2. Νομίζω, ὅτι οὗτος εἶναι ὁ *ιατροφιλόσοφος Ῥούσης* υἱὸς τοῦ Ἀχιρδῶν *Ζωσιμᾶ*, *ιατροσοφιλόσοφος* τοῦ Παταβίου καὶ κάτοχος 4 γλωσσῶν, ὁ ἐκδοὺς τὸν Κατάλογον τῶν καθηγητῶν τοῦ ἐν Παταβίῳ Γυμνασίου (*Ζαβίρας* σ. 235) ὃν ὁ Ζωσιμᾶς ἀφῆκε μετὰ θάνατον κληρονόμον (τὸ ἔγγραφον τοῦ Ἀχιρδῶν Ἰωσήφ ἐδημοσίευσεν ὁ **Μ. Τοιμπαλίδης** ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. ΙΘ' (1899) σ. 197.

ἐκ διαφόρων συγγραφέων παρὰ *Γεωργίου Κων. Σακκελαρίου*, τοῦ ἐκ Κοζάνης κτλ. Βιέννη 1796. 8ον.

Ὁ *Σακκελάριος* οὗτος ἦν «περιβόητος» διδάσκαλος ἐν Μοσχοπόλει, ὡς εἶδομεν ἐν τῷ βίῳ τοῦ *Δαρδαίου Πολυκάρπου*. Ἐκπαιδευθεὶς ἀρτίως ἐν τῇ αὐτοῦ πατρίδι ἐδιδάχθη τὴν Γερμανικὴν καὶ Γαλλικὴν εἰς Οὐγγαρίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βιέννην σπουδάσας τὴν Ἱατρικὴν καὶ εἶτα εἰς Βλαχίαν. Κυρίως μετέφρασε διάφορα δράματα καὶ τοὺς τρεῖς τόμους τοῦ Νέου Ἀναχάρσιδος, (καὶ τὸν τέταρτον ὁ *Ῥήγας Φεραῖος*, βλ. *Ζαβίραν* σ 243—4 ὅστις συνεδέετο διὰ φιλίας πρὸς τὸν Σακκελάριον). Ὁ *Βρετὸς* ἀναφέρει καὶ διάφορα «Ποιημάτια» ἐκδοθέντα ἐν Βιέννῃ τῷ 1817. (B' 611).

5. *Ἐπίτομος Λογικὴ κατ' Ἀριστοτέλην καὶ Τέχνη Ῥητορικὴ* κοινῇ φράσει συντεθεῖσαι παρὰ τοῦ σοφωτάτου κυρίου *Βικεντίου Δαμωδοῦ* Κεφαλληνιῶς, νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσαι ἀναλώμασι μὲν τοῦ τιμωτάτου κυρίου *Πολυζῶη Σπύρου* τοῦ ἐξ Ἀργυροκάστρου, προτροπῇ δὲ καὶ ἐπιδιορθώσει Γεωργίου ἱερέως Φατζέα τοῦ Κυθήρεως. Ἐνετίησι ἀψυθ' 1759 παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Τζάττα.

Περὶ τοῦ φιλομούσου τούτου Ἀργυροκαστρίτου οὐδὲν γνωρίζω.

6. *Θεοφυλάκτου ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας Ἐρμηνεῖα εἰς τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια* μεταγλωττισθεῖσα εἰς ἀπλὴν φράσιν παρὰ τινος σοφοῦ καὶ πεπαιδευμένου ἀνδρὸς ἀνωνύμου, τανῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα (sic) διὰ δαπάνης τοῦ τιμωτάτου καὶ χρησιμωτάτου κυρίου *Κωνσταντίνου Τζελεχούρι* ἐκ πόλεως Πρεμετῆς, ἐκ τοῦ κλίματος τοῦ μακαρίτου. Ἀχριδῶν καὶ ἀφιερωθεῖσα παρ' αὐτοῦ τῇ ἀγιωτάτῃ τοῦ Χριστοῦ Ἀνατολικῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, ἐπιμελεῖα καὶ διορθώσει τοῦ ἐν ἱερομονάχοις κυρίου *Γεδεὼν Ἱεροσολυμίτου* τοῦ Κυρίου εἰς κοινὴν ὠφέλειαν τῶν ἀναγιγνωσκομένων. Ἐν Λιψία τῆς Σαξωνίας, παρὰ Ἰωάννῃ Γοττλῶφ Ἐμμανουήλ Πρεϊτκόφ. ἀψφα'. 1761 4ον σ. 529 καὶ ἐκτὸς σελίδος 9 φύλλα. Προτιόσσονται ἡ ἀφιέρωσις καὶ ὁ πρόλογος συνταχθέντα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἐκδότου ἐν τέλει τοῦ προλόγου: *Εἰς ἀγκραιφνές σημεῖον τῆς τε πρὸς τὴν ἀγιωτάτην μητέρα μου Μεγάλῃν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν ἄγκρας μου εὐλαβείας, καὶ τοῦ ἐπὶ κοινῇ ὠφελείᾳ διαπύρου μου ζήλου.*

Ὁ ταπεινὸς *Κωνσταντῖνος Οἰκονόμου τζελεχούρη* ἐκ πόλεως Πρεμετῆς, διατελούσης τῷ κλίματι τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχειδόνης (sic)

Τίς ὁ ἐκπονήσας τὴν μετάφρασιν ταύτην ὁ φιλότιμος ἐκδότης δὲν

ἔξηκριβωσεν (κακῶς ὑπονοεῖ τὸν *Θεοτόκην ὁ Βρετὸς* Α' 225)· μόνον τὰ ἔξῃς λέγει: «ένας σοφὸς ἀνὴρ καὶ ὀρθόδοξος συναδελφός μας ἔκοπίασε πρὸ πολλοῦ, καὶ ἔμεταγλώττισεν αὐτὰς τὰς ἐρμηνεῖας εἰς τὴν κοινὴν ἀπλὴν γλῶσσάν μας. Τοῦτο τὸ βιβλίον μαθὼν ἐγὼ κεκλεισμένον καὶ ποθῶντας νὰ τὸ ἀποκτήσω ἔμεταχειρίσθηκα μέσα ἀρμόδια καὶ εὐγάλα εἰς τὸ φῶς διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀπλουστέρων... ἀλλ' ὡς τοιοῦτον ἔμπης βιβλίον, ὁποῦ περιέχει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ κυριώτερα δόγματα τῆς ἀγιωτάτης ἡμῶν πίστεως, ἔκρινα ἀναγκαῖον νὰ τὸ θεωρήσῃ πρότερον κανένας πεπαιδευμένος καλῶς καὶ εἰς τὰ ἑλληνικά καὶ εἰς τὰ Θεολογικά, διὰ νὰ μὴ ἔχη κανένα σφάλμα, καὶ ἀντι ὠφελείας γένῃ πρόξενον ζημίας. Καὶ λοιπὸν τὸ ἔδωκα εἰς τοιοῦτον ἄνδρα ὀμόπιστον καὶ ὀρθόδοξον, ὁ ὁποῖος τὸ ἐθεώρησε καὶ τὸ ἐπαράβαλε μὲ τὸ καθολικὸν ἑλληνικὸν πρωτότυπον τοῦ Βουλγαρίας καὶ τὸ εἶρε σύμφωνον καὶ ἀνόθευτον, ὄλον καθαρὸν σίτον».

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ὑπῆρχε κίνησις μεγάλη πνευματικὴ ἐν Πρεμετῇ. Τῷ 1778 ὁ *Ζῶτος Πάνου Ντοῦρος* ἴδρυσε Σχολεῖον Ἑλληνικόν, καὶ τῷ 1785 κατέθηκεν ἐν τῇ Καισαροβ. Τραπεζῇ τῆς Βιέννης φιορίνια ἀργυρᾶ 40.000 πρὸς διατήρησιν αὐτοῦ. Τὸ φαινόμενον ἐξηγεῖται ὅταν λάβωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι ἡ *Πρεμετῇ εἶναι πατρίς τῆς μεγάλης ἡγεμονικῆς οἰκογενείας Γκίνα*¹.

7. *Ἱστορικὸν Χαρτοπαγγιον*, περιέχον ἐπιτομὴν τῆς Ἑλλ. ἱστορίας, τῆς ὁποίας προηγεῖται γενικὴ προθεωρία τῆς ἀρχαίας Ἱστορίας. Ἐν Βιέννῃ, ἐκ τῆς τυπογραφίας Γεωργίου Βενδότου, 1808, 12ον Τὸ βιβλιαρίδιον τοῦτο, ὡς παρατηρεῖ ὁ *Βρετὸς*², ὠφελιμώτατον διὰ τοὺς παῖδας, εἶναι διηρημένον εἰς ΝΑ' Πινακίδας μὲ μικρὰς ἰχνογραφίας. Μετεφράσθη δὲ ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ παρὰ *Ἀλεξάνδρου Βασιλείου*, προσθέσαντος τὸ Γαλλικὸν κείμενον μεθρημνημένον εἰς Ἑλληνικὴν καὶ Γερμανικὴν γλῶσσαν. Ὁ λόγιος καὶ σπουδαῖος οὗτος ἀνὴρ *ἐγεννήθη ἐν Ἀργυροκάστρῳ* τῷ 1760 καὶ διήκουσε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα εἰς τὸ Γυμνάσιον τῶν Ἰωαννίνων. Εἶτα προτιμήσας τὸν κερδῶν Ἑρμῆν μετέβη εἰς Τεργέστην, ἀλλὰ μὴ χωριζόμενος καὶ τοῦ λόγιου συνῆψε στενοτάτην φιλίαν πρὸς τὸν *Ἀδ. Κοραῆν*, ὅστις εἶχε διεγείρει αἰσθήματα ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ διαδόσεως τῶν ἑλλήνων συγγραφέων εἰς τὸν εὐπατριδὴν Ἀργυροκαστρίτην, διὸ διὰ τῶν ἐπιτολῶν αὐτοῦ ἐνεθάρρυνε τὸν ἀκάματον Χίον εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν αἰθιοπικῶν

1. *Δαμπρίδου* περὶ τῶν ἐν Ἠπειρῷ ἀγαθοεργημάτων Μερ. Β' σ. 241.

2. Νεοελλ. Φιλ. Β' σ. 149.

τοῦ **Ἡλιοδώρου**, καὶ ἐδαπάνησε πρὸς τοῦτο ἀφειδῶς. Ὅμοίως καὶ εἰς ἄλλας ἐκδόσεις ἐβροήθησεν αὐτῷ¹. Χάριν τῶν νέων ἐξέδωκεν οὗτος καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, καὶ ἀνεφάνη ἐνθερμος προστάτης τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ. Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου ἐγένετο καὶ γενικὸς Πρόξενος τῆς Τουρκίας ἐν Τεργέστη· ἀπέθανε δὲ τῷ 1818. Τὸν ἐπιτάφιον ἐξεφώνησεν ὁ **Κων. Ἀσώπιος**. Ἐκ τῶν ἄλλων φιλολογικῶν αὐτοῦ ἔργων ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὰς **Ἐπικρίσεις** περὶ τῆς Τερψιθέας ἥτοι τῆς Γραμματικῆς τοῦ **Νεοφύτου Δούκα**², τῷ 1809 ἐκδοθείσας· «ἐν Βιέννῃ» ὅτε ἐκαῖνος ἠναγκάσθη νὰ ἀντεπεξέλθῃ διὰ τῆς «**Ἀπαντήσεως πρὸς Ἀλέξανδρον Βασιλείου**»³. Ἐκ πάντων τούτων καταδεικνύται, ὅτι οὗτος δὲν ἦτο τῶν τυχόντων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Κατὰ ταῦτα καὶ τὸ Ἀργυρόκαστρον καὶ ἡ φυσικώτερον εἰς αὐτὸ ἀνήκουσα Πρεμετῆ, **ὑπῆρξαν κέντρα πνευματικὰ** κατὰ τὴν περίοδον ταύτην καὶ ἀνέδειξαν **διακεκριμένους πολιτικοὺς ἄνδρας καὶ λογίους**. Ἡ ἀκμὴ αὕτη ὀφείλεται μὲν ὡς ἐκ τῆς γειτνιασεως δύο σπουδαίων ἐκπαιδευτικῶν κέντρων, τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς Μοσχολέως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πολυμερῆ καὶ ἔξοχον δρᾶσιν τοῦ ἐκ Μετσόβου **Δοσιθέου** μητροπολίτου Δρυϊνουπόλεως, ὅστις συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ **δοσιμάργυρος Κοσμᾶ** καὶ μοχθῶν διὰ τὴν ἀναγέννησιν τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ τέκνων, ἴδρυσεν κατὰ τὸν ἐν τῷ Κώδικι τῆς Μητροπόλεως κατάλογον 70 περίπου ναοὺς καὶ πολλὰ σχολεῖα ἀνὰ τὴν ἐπαρχίαν⁴. Οὗτος συνέστησεν ἐνταῦθα ὑπερμεσοῦντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος σχολεῖον ἑλληνικόν, ἧς προσέστησαν δύο σοφοὶ διδάσκαλοι ὁ αὐτάδελφος αὐτοῦ **Κωνσταντῖνος** μαθητῆς τοῦ **Μπαλάνου** καὶ ὁ ἐκ Βυθικουκίου μαθητῆς τοῦ **Καβαλλιῶτου** καὶ ἱεροκῆρυξ Ἰωαννίνων **Ἰωάννης Εὐστρατίου**. Τὸ σχολεῖον τοῦτο ἤκμασε μέχρι τῆς ἀποβιώσεως τοῦ Δοσιθέου καὶ ὑπεστηρίζετο καὶ ὑπὸ τοῦ **Ἀλῆ Πασᾶ**⁵. Τοῦ Εὐστρατίου ἐσώζοντο

1. Βλ. **Θεοριανὸν** «Ἀδαμάντιος Κοραΐς» Α' σ. 380 ἔ.

2. Αὕτη ἐξεδόθη ἐν Βιέννῃ τῷ 1808 καὶ 1809 παρὰ **Γεωργ. Βενδότη** καὶ τῷ 1812 παρὰ Schraembl ἐπιδιωρθωμένη.

3. Ἐν Βιέννῃ 1809 παρὰ **Γ. Βενδότη**.

4. Βλ. Σύνοψιν κώδικος Δρυϊνουπόλεως ὑπὸ τοῦ φίλου κ. **Π. Πουλίτσα** ἐν Ἠπειρωτ. Χρονικοῖς ἔτ. ε' 1930 σ. 84-86. «Τὴν ἐν τῇ τῆς Ἀβαρίτης μονῆ φωτοβόλον ἐστίαν ἐπανήγαγεν εἰς τὴν ζωὴν 1778...ὁ **Ἰσαακόστολος Κοσμᾶς** συστήσας ἐν τῇ Σταυροπηγιακῇ τῆς Δίβρης μονῆ σχολήν...σπουδαίως τοὺς περιοίκους ὠφελήσασαν» (**Δαμπερίδης** ἐνθ' ἄνωτ. σ. 67).

5. **Παρανίκα** Σχεδιάσμα σ. 77. Ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Μητροπόλεως Πρεμετῆς εὐρέθη ἐπιστολὴ τοῦ **Ἀλῆ** πρὸς τὴν Κοινότητα, δι' ἧς οὗτος συνιστᾷ διδάσκαλον λίαν εὐνοούμενον αὐτοῦ πρόσωπον. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐδόθη τῷ διαδόχῳ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ 1913 ἐπισκεψάμενον τὴν πόλιν.

πολλὰ χειρόγραφα εἰς Ἀργυροκάστρον κατὰ τὸν *N. Μυστακίδην*¹. Πρὸς τὴν πόλιν ταύτην, ἣτις φέρει ἐν τῇ Ἱστορίᾳ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ τείνουσι τὰς χεῖρας ἀμφοτέραι, ὡς ἐλέχθη αἱ πόλεις τῶν γραμμάτων, ἀλλ' ἡ Μοσχόπολις ἔχει τὰ περισσότερα δικαιώματα.

Προστάτης τῆς παιδείας ἐν Ἀργυροκάστρῳ ἀνεδείχθη ὁ *Χρῖστος Κωνσταντίνου* καταθέσας τῷ 1778 ἐν Βιέννῃ φλωρίνια ἀργυρᾶ 4000, ὑπὲρ τῆς σχολῆς ἣτις ἀπὸ τοῦ 1633 ὑφίστατο (Εὐαγγελίδου, Ἡ βόρειος Ἡπειρος (Ἀθῆναι 1919 σ. 90).

(Ἀκολουθεῖ τὸ τέλος)

ΕΥΛΟΓΙΟΣ ΚΟΥΡΙΛΑΣ

1. Σκενδέρης 55.